

Over bouwmeesters (architecten) die in Opwijk en Mazenzele werkten

Het grootste deel van het gebouwenpark in onze dorpen wordt gevormd door woningen (met inbegrip van het klooster, de rusthuizen en de tot andere functies omgevormde vroegere woningen, ...).

De architecten, vooral vroeger nog al eens 'bouwmeesters' genoemd, zijn natuurlijk in hun werk sterk gebonden aan allerlei wetmatigheden op het vlak van bouwtechnieken en -reglementen, ruimtelijke ordening, veiligheid,... Toch bepalen zij met hun inzichten en architectuurstijlen in hun ontwerpen en realisaties in hoge mate het straatbeeld en het woonmilieu, ook in onze dorpen.

De vroegst ons gekende bouwmeester die voor Opwijk werkzaam was, was fr. Philippus Gobert, Augustijnnermonnik te Edingen, die de plannen tekende voor de vergroting van de Sint-Pauluskerk in 1772-'75.

De provinciale architect Louis Spaak (1803?-1893) kwam tussenbeide in de bouw dossiers of ontwierp een aantal openbare en publieke gebouwen zoals sommige werken aan het Gast- en Godshuis in de Marktstraat-Gasthuisstraat, de oud-gasthuiskapel aan de Marktstraat, de gemeentelijke jongensschool en het schoolhuis, gemeentehuis en schoolhuis van Mazenzele, de pastorie op de Singel,... (1)

Het nieuwe klooster van de zusters van de H. Vincentius a Paulo van Opwijk aan de straat naar Droeshout (Kloosterstraat) werd gebouwd naar de plannen van de Brusselse architect Alex Struyven. Architect Frans Mertens uit Borgerhout was de ontwerper van de kloosterkapel (1933-'35) en architect De Buck (Leuven) tekende de plannen voor de oostvleugel (1946-'47) – zie pag. 26.

De plannen voor het eerste kerkje van Droeshout (1894-'95, nu parochiezaal) en de 'nieuwe' kerk van Droeshout

(1909-'11) zijn van de hand van Jules Goethals. (2)

Architect J. Rosschaert tekende in 1908 de bouwplannen voor de villa Wynants ('t Kasteeltje, hoek Marktstraat-Ringlaan).

De architect: het beroep en de regelgeving

Vanaf het begin van de 19de eeuw vielen de strenge ambachtsbepalingen in de bouw weg. Iedereen mocht zich voortaan architect, aannemer, metser of timmerman noemen.

Met een koninklijk besluit van 1936 kwam er in België de wettelijke erkenning van een architectendiploma. (3)

Artikel 1 van de wet van 20 februari 1939 ('Architectenwet', B.S. 25 maart 1939) tot bescherming van de titel en het beroep van architect bepaalt:

Niemand mag de titel voeren van architect, noch het beroep ervan uitoefenen, indien hij niet in het bezit is van een diploma, waaruit blijkt dat hij met goed gevolg de examenproeven heeft afgelegd, welke vereist zijn voor het bekomen van dit diploma.

Artikel 4 van deze wet schrijft voor dat de architect de plannen opmaakt en de uitvoering van de werken controleert waarvoor een bouwaanvraag vereist is.

De wetgeving beschermt dus het voeren van de titel en het uitoefenen van het beroep van architect.

Het was inderdaad zo dat iedereen zich tot dan in feite architect kon noemen en een bouwplan mocht opmaken. Men had geen architect nodig om te bouwen. Men deed in veel gevallen enkel een beroep op een bouwmeester (architect) voor sommige openbare of privé-gebouwen met een zeker belang op architecturaal of constructief vlak.

Volgens artikel 5 van de wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van architecten mag niemand in België het beroep van architect in welke hoedanigheid ook uitoefenen als hij niet bij de Orde van architecten is ingeschreven of indien hij niet voldoet aan de bepalingen van artikel 8 van dezelfde wet (i.v.m. architecten van vreemde nationaliteit). (4)

Belangrijkste wetteksten

- Wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect (B.S. 25 maart 1939), aangevuld door de wet van 4 juni 1969 (B.S. 30 september 1969) en gewijzigd door de wet van 12 juni 1969 (B.S. 30 september 1969), het koninklijk besluit van 6 juli 1990 (B.S. 28 juli 1990), het koninklijk besluit van 12 september 1990 (B.S. 19 oktober 1990) en het koninklijk besluit van 8 oktober 2003 (B.S. 27 oktober 2003). (5)
- Wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van architecten (B.S. 5 juli 1963), gewijzigd door het koninklijk besluit van 17 september 2000 (B.S. 11 oktober 2000) en het koninklijk besluit van 8 oktober 2003 (B.S. 27 oktober 2003). (6)
- Koninklijk besluit van 13 mei 1965 tot goedkeuring van het door de Nationale Raad van de Orde der Architecten vastgestelde stagereglement (B.S. 2 juli 1965).
- Koninklijk besluit van 18 april 1985 tot goedkeuring van het reglement van beroepsplichten (B.S. 8 mei 1985).

Architecten in de Opwijkse woningbouw 1939-ca. 1960.

In de bouwvergunningdossiers voor de eerste jaren die wij konden raadplegen (vanaf 1940-'41) was vooral de talentrijke Opwijkse architect Paul Semal duidelijk aanwezig. (7) Hij was hier voor die periode niet alleen de ontwerper van enkele relatief prestigieuze woningen maar tekende ook stallingen, magazijnen, eenvoudige wijzigingen aan woningen, werkmanshuizen,... tot

zelfs de lage afsluitingsmuur van het vroegere kerkhof rond de Sint-Pauluskerk. (8)

Vanaf 1941 was in Opwijk, en uiteraard ook in Mazenzele, de Mazelse architect Maurits De Boeck erg actief.

Er werd ook relatief veelvuldig beroep gedaan op de diensten van architecten van buiten de gemeente: C. Moens (Brussel), Piet Van den Cruyse (Asse), Edmond Van den Heule (Lebbeke), Fritz Bosteels (Dendermonde), A. Jansegers (Lebbeke), Jules Du Bois (Lebbeke) (9), en nog anderen.

Het eerste bouwdoosje van de Opwijkse architect Stan De Smedt dateert van april 1943. Hij zal de volgende decennia vele honderden woningen en andere gebouwen voor onze dorpen ontwerpen en opvolgen.

Vanaf 1959 zien we ook ontwerpen van de jonge Opwijkse architect Emiel Van Lembergen.

Daarnaast zijn er voor de nagekeken periode (ca. 1940-ca. 1965, Opwijk en Mazenzele) ook een behoorlijk groot aantal architecten van buiten de gemeente werkzaam, sommige voor één enkele woning, anderen voor meerdere bouwdoosjes. (10)

Architecten van de grotere bouwprojecten met woonfunctie in onze gemeente:

- 'Nieuw' klooster van de zusters van de H. Vincentius a Paulo van Opwijk: A Struyven.
- Providentiawijk aan de Steenweg op Merchtem en Hollestraat (1959-..., 36 huizen in halfopen bouw): D.N. Peeters (Mechelen) en Stan De Smedt (Opwijk).
- 'Nieuw' rusthuis aan de Kloosterstraat (1967-...): Philippe Dumont & José Van den Bossche (Brussel) en Emiel Van Lembergen (Opwijk). (11)
- Providentiawijk Verlorenkostbaan-Beiaardlaan-St.-Pietersweg Mazenzele (1973-..., in totaal 48 woningen): Piet Cammu (Aalst).
- Providentiawijk Konkelgoed (1975-..., 48 huizen + 3x4 huurflats + 34 huurappartementen in hoogbouw van 5 woonniveaus): Studiebureau WJ Van Campenhout (Brussel).

- Serviceflats 'Den Eikendreef' aan de Kloosterstraat (13 flats): ABETEC N.V. – E. Van Damme.
- Nieuw OCMW-rusthuis 'De Oase' aan de Kloosterstraat (totaal 83 woongelegenheden): ABETEC N.V. – E. Van Damme.
- Privé-rusthuis 'Woon- en Zorgcentrum Heydeveld' aan de Ringlaan (2003-'05, 56 kamers en 12 serviceflats): Eddy Verdoodt (Mazenzele).
- Wooncomplex Residenties 'Ter Cleye' en 'Neyrvelde' aan de Ringlaan en de Beekveldstraat (in uitvoering, 18 + 24 koopappartementen): Architectenatelljee ARK cv (Jette) – Peter Leonard
- Wooncomplex op de vroegere vroegere 'Belgomilk' (Nosta)-site, Residentie 'Asbeekhof' (1ste fase met 34 koopappartementen, in uitvoering): Abeco bvba - Henk De Bleecker (Gent)
- Woningproject 'Kloostertuin' op de Projectzone 1 van BPA 4 'Gasthuisstraat' (1ste fase met 33 appartementen in uitvoering): Modulo-Architects (Brussel).
- Providentia I en II in de Nanovewijk (Millenniumstraat, in voorbereiding en in uitvoering, in totaal 18 koopwoningen en 32 huurappartementen): W.J. & M.C. Van Campenhout (Strombeek-Bever).

(1) Louis Spaak (Brussel 1803?-1893), architect en urbanist, was als architect van de provincie Brabant (1830-'67) belast met de bouw, de inrichting of uitbreiding van talrijke scholen, kerken, gemeentehuizen, ziekenhuizen, concertzalen, pastories, filharmonische instellingen, gevangnissen, rijkswachtkazernes, goederenpakhuizen, ... Daarom is zijn werk aanwezig in zowat alle dorpen en steden van de vroegere provincie Brabant, dus zo ook in Opwijk en in Mazenzele.

Over Louis Spaak zie onder meer:

- VAN LOO Anne. e.a., *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, Mercatorfonds, 2003, p. 516.
- *Poelaert en zijn tijd*, naslagwerk bij de gelijknamige tentoonstelling (Justitiepaleis te Brussel, van 29 no-

vember tot 27 december 1980), Gemeentekrediet van België, Brussel, 1980, pag. 145-14

- (2) Jules Goethals (Gent 1855 – Aalst 1918) was stadsarchitect van Aalst (1882) en later directeur van de academie. Tegelijk ontplooidde hij een privé-praktijk als architect.
Over Jules Goethals zie onder meer: VAN LOO Anne e.a., pag. 320.
- (3) Zie ook de thematische tekst *Architectuuronderwijs* in VAN LOO e.a., o.c., pag. 530-533.
- (4) Wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect (B.S. 25.03.1939) en latere wijzigingen: zie www.ordevanarchitecten.be/nl/teksten/juridisch/wet_van_20_februari_1939.htm.
- (5) Zie de thematische tekst *Orde van Architecten 1963* in VAN LOO, Anne e.a., o.c., pag. 440.
- (6) Wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van Architecten (B.S. 05.07.1963) en latere wijzigingen: zie www.ordevanarchitecten.be/nl/teksten/juridisch/wet_van_26_juni_1963.htm
- (7) Peter Paul Semal, ° Opwijk 7 juni 1891, † Antwerpen 21 februari 1975, enige zoon van Carolus Josephus, handelaar, en Joanna Catharina Van Humbeek, x Antwerpen 16 juli 1925 met Victoria Mertens (° Merksem 18-10-1895, dochter van Cornelius en van Catharina Geeraerts). Hij liep lagere school in Opwijk (gemeenteschool), middelbaar onderwijs in het St.-Pieterscollege Jette en daarna architectuuropleiding 1909-1913 in het St.-Lucas Instituut te Schaarbeek. Voortzetting van zijn studies en stage in Den Haag (Nederland) van 1913 tot 1916. Hij was actief, met zijn modernistische stijl, voor nieuwbouw en renovatie voor de woningbouw, landbouwbedrijfsgebouwen, scholen en kerken, nijverheidsgebouwen (melkerijen, brouwerijen, bloemmolens,...). Paul Semal was burgemeester van Opwijk van januari 1942 tot juni 1943. Hij vertrok met zijn gezin uit Opwijk naar Antwerpen in augustus 1943.
- (8) Paul Semal was ook de bouwmeester van de 'nieuwe' Waag (Singel, 1935),

de gemeentelijke jongensschool van Nijverseel (1937-'38) en de kerk van Nijverseel (1938-'39), allen in een modernistische stijl.

Volgens bevestigde mondelinge bronnen was Paul Semal ook de architect hier in Opwijk van onder meer:

- de burgerhuizen in Kloosterstraat nrs. 26-28 en 32-34
- een deel van NOSTA-gebouwen
- het woonhuis van veearts Jozef Vereertbrugghen (Stationsstraat 16, cottigestijl)
- huizen in de Stationsstraat nrs. 18 en 20 (huizen 'Van Mollem')
- het villaatje Nieuwstraat nr. 17
- 2 woonhuizen in de Processiestraat (nrs. 6 en 8, cottigestijl)
- het woonhuis Stationsstraat nr. 45
- het huis in de Schoolstraat nr. 91 (hoekhuis met Karenveldstraat)

Tot zijn typische modernistische stijl behoren zeker o.m.

- zijn eigen woning in de Schoolstraat (ca. 1935, later gewijzigd en in 2 woningen gesplitst, nu Schoolstraat nrs. 79 en 81, zie interieurfoto op de binnenzijde van de achteromslag)
- het woonhuis voor A. Luypaert-De Ridder (1941, nu Marktstraat nr. 37, wijzigingen in uitvoering),
- het woonhuis van meester Frans Hofman-De Mayer (nu Heirbaan nr. 18, met gewijzigde voorgevel).
- nog bestaande (maar gewijzigde) aan elkaar gekoppelde werkmanswoningen voor Leonie Stobbelaers (nu Doortstraat nrs. 98 en 100),
- de woning voor O. Wermoes (1942, nu Schoolstraat nr. 85, nu *Initiatief voor Buitenschoolse Opvang-I.B.O.*

- (9) Jules Du Bois (Lebbeke) was architect van veel huizen die in de vijftigerjaren in de eerste fase van de nieuwe woonwijk langsheen de huidige Bunderstraat ('de Spek', 1953-...), in opdracht van of in samenwerking met het Studiebureau Bouw en Techniek p.v.b.a. werden opgetrokken (Frans Heyvaert -Frans van 't Fabriek-, Marktstraat 53 Opwijk, echtgenote van S. Van Gijsegheem). Haar vader was 'de Spek', verkavelaar-eigenaar van de gronden).

Veel van de huizen in dat deel van de wijk 'Bunderstraat' werden gebouwd vóór dat de straat en de nutsvoorzieningen gerealiseerd waren. Bij gebrek

aan een straatnaam werd de locatie veelal aangeduid met 'wijk Van Gysegheem', 'Heirbaan', 'uitbreiding' of 'aftakking' of 'vertakking' Heirbaan, 'wijk Manta', enz.

- (10) Lijst in chronologische volgorde van hun eerste 'Opwijk' of 'Mazels' dossier: J. De Roy (Merchtem), A. Cassteels (Jette), Fons Raes (Merchtem), Marc Demares (Brussel), L. Meeussen (Mortsel), Matth. Van Doren (Jette), P. Sermeus (Vorst), Ch. Van Der Beke (Asse), François Mees (Elsene), Willy Bosteels (Buggenhout), Vereydt (?) (Mechelen), A. Van den Driessche (Jette), René Lannoo (Brussel), Jan Meskens (Wolvertem), F. De Neef (Baardegem) & Oswald De Smedt (Lede), A. Lievens (Erembodegem), A. Vander Minnen (Strombeek-B.), E. Van Cauwenberghe (Hamme), René Van Kerrebroeck (Brussel), Maurice Van Goethem (Ath), Theo Vijverman (Denderleeuw), Paul De Mol (Lebbeke), Ant. Maes, Charles Ebrard (Asse), F. De Neef (Baardegem), E. Soudeyts (St.-Agatha-Berchem), Gaston De Pauw (Berchem, Antw.), ... Stallaert, Fr. Maeremans (Merchtem), F.M. Stevens, W. Dierickx (Velzele), J.H. Van Ginderachter (Asse), Frans Asselman (Merchtem), Fr. Scaillet (Marcinelle), J. Van den Broeck (Eterbeek), Valère Raman (Schellebelle), L. Mispelter (Leuven), H.C. Van Dinder (Ukkel), H. Van den Bergh (Malderen), Philippe Dumont, & José Van den Bossche (Brussel), R. Janssens (Waasmunster), Cl. Degraeve & L. Lemaire (Brussel), Aimé De Dier (Denderhoutem), W. Segers (Mechelen), P. Peemans (Jette), C. Polaster (Brussel), Van Namen (Belsele-Waas), Giraldo (Brussel), Piet Cammu (Aalst), Gommaire Dewil (Schaarbeek), Gustaaf Eylenbosch (Erembodegem), enz.

- (11) In verband met dit 'nieuwe' rusthuis, zie ook:
Hoofdstuk III. De C.O.O. van 1925 tot 1971 en Een lange Weg: een rustoord bouwen, in *De georganiseerde bijstand te Opwijk*, door Livine De Smedt, Opwijk, 1977, respectievelijk pag. 20-46 en bijlage 6.